

Forte de Santo Antônio

Sources IAHGPE Instituto Arqueológico Histórico Geográfico de Pernambuco Recife; *Coleção José Hygino, Nótulas Diárias do Conselho Supremo e Secreto do Brasil 1635-1654 (Dagelijkse Notulen van den Hoogen en Secreten Raad in Brazilië)*; Vol. 1-7 e 10

UB Universiteit Bibliotheek Leiden; ; COLLBN 051-89-066

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie 1.05.01.01; 2; 23-09-1641*

KB Koninklijke Bibliotheek Den Haag; *Collectie Manuscripten; 76 A 16 (Hamel)*

'Redoute St. Anthonio Is gelegen aen de noordtzijde vande rivier van Paraiba sijnde een bolwerck van 't oude viercante fort door de Portugesen gemaect hetwelck wij nae dat de rest vande revier weg gedreven was en afgespoelt inde helen gesloten hadden. Is met een rij palisaden daeren boven aen de een sijde van de Revier ende aende Landsijde met een stuck van de oude gracht ende kreke omgeven. De wal is vast en stijl van binnen met een baterije en 6 stucken versien als volgt: 2 ijsere stucken a 6 pond, 4 deselve a 5 pond, 6 ijsere stucken'

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie 1.05.01.01; 53; f.22 Dussen Carpentier*

'Het noorderfort genaemt Santo Anthonio is een viercant fort met vier bolwercken ende leit noch gelijk het van den vijant is gewonnen, uijtgenomen dat het te steijl opgeset sijnde ende derhalven dreijgende te vallen van buijten wat is moeten afgesteecken werden ende wat meer dosseringe gegeven'.

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie 1.05.01.01; 46; 01-07-1639 Herckmans (Varadouro)*

'Tegen over dit fort aende noortcant van de rivier heeft oock een fort gelegen, genaemt St. Anthonio, maer alsoo sijn Excie Graef Maurits van Nassau als Gouverneur Generael ende Admirael uijt den naem van de Hoog Mogende heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, sijn hoocheit den Prince van Oragnien ende Bewinthebbers der geoctroijeerde West Indische Compie over de conquesten van Brasil, aldaer gecomen was ende de gelegentheit ende streckte aldaer besichticht. Is geordonneert het selve te laten vervallen ende te slechten, maer inden jare 1639 van sijn hooggemelte Excie wederom goetgevonden doch in cleijnder begrijp op te maecken.'

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie*
1.05.01.01; 68; 19-02-1638

'Belangende t' Noorderfort alsoo t' selve seer vervallen is ende heel veel soude comen te costen weder op te maecken is goet gevonden t' selve voorth te laten vervallen ende maer een [één] redoute daer t' souden, t' welcke geoordeelt wert genoeg te sijn.'

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie*
1.05.01.01; 62; f.216 07-10-1645

'De wercken vant fort Margarita gevisiteert ende bevonden de palisaden seer weijnich te sijn, doch door de Directeur de Linge verstaen dat die waren besteed om te vermaecken, alsmede het parapet en andere wercken; goetgevonden aldaer een travers van palisaden te laten maecken om den Barn te bevrijden voor het overclimmen aen de zeekant, en een dubbel rieh Palisaden om het overcomen te beletten Overgevaeren ende aldaer gevisiteert het redout St Ant o ende bevonden de palisaden seer vergaen te sijn ende het plack werck afgeschooten, de Hr de Linge secht tselve wilde te hebben besteed om op te maecken. Het retrenchement daer de brasilianen onder de Regidor Pieter pottij in leijt, gevisiteert ende bevonden redelijck in defensie te wesen [...] Den Regidor Pieter Pottij versocht met sijn onderhebbende volck int werck te stellen als volcht: Eerste voort fort S. Antonio te laten gereet maecken de palisaden, ende sal haer voor ijeder hondert weder betaelen vijf guld in gelt en vivres Noch soo voor kleij als tot opmaecken vant selve soo van doen is, daer van haer mede contentement sal werden gedaen. Sal laten hacken door sijn volck drij of vier duijsent palisaden om te versenden ter plaetse daer de Comp ie deselve sal hebben te gebruijcken, ende sal haer voor ijeder hondert nae gedane leveringinge werden beth vijf guld. Sal met sijn bijgebleven volck alle devoir aenwenden tot afbreuck van den vijand, ende sullen bij ons alsdan als trouwe ondersaten erkent worden. Noch hem gecommandeert een partije lont door sijn vrouwen te laten maecken.'

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie*
1.05.01.01; 64; ff.33-32 1648

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie*
1.05.01.01; 67; f.85 Schoppe 27-01-1654

'In 't fortjen St Anthonio Metaele: 5'

NA Nationaal Archief Den Haag; *Oude West Indische Compagnie*
1.05.01.01; 68; 23-09-1636

'Johan Taelboom versouckende dat men de penningen soo hem

competerende van werken in Paraiba alsoo d'heeren geen gelt alhier en hebben op sijn reekeninge soude goet doen ende alsoo het zijderfort niet volgens sijn besteck was opgemaect 't welck voor f 1200 has aengenomen soo is hem toegelecht daer voor in plaets van 1200, 600 guldens 't welck met te samen op sijne reekening sal goet doen. Vant Noorderfort 720 Vant Restinga 1500 Vant Zujderfort 600 Comt te samen 2820 Aff treckende wat hier op is betaelt.'

Literature Barlaeus C.; 1980; *História dos feitos recentemente praticados durante oito anos no Brasil*; Recife; Fundação de Cultura Cidade do Recife; 51/94/104
'Fez Maurício restaurar na Paraíba o forte arruinado do Cabedelo ou de Sta. Catarina e guarnece-lo com um fosso mais largo e mais fundo e, por cima, com uma couraça. Mudou-lhe Nassau o nome para o de Margarida, como se chama sua irmã.'
'Defendem a Paraíba estes fortes: o de Margarida, muito sólido por todo o gênero de fortificações, tendo fosso, trincheira, parapeito, quatorze canhões de bronze e quarenta e dois de ferro'
'Ele próprio [Nassau], dirigindo-se à Paraíba, mandou restaurar as fortificações arruinadas, providenciando cuidadosamente todo o necessário à defesa desta província. Muniu o forte de Margarida com uma paliçada, por estarem secos os fossos, que as areias trazidas pelas enxurradas haviam enchido.'

De Laet J.; 1920; *História ou Annaes dos feitos da Companhia Privilegiada das Indias Occidentales desde o seu começo até o fim do anno de 1636*; Rio de Janeiro; Officinas Graphicas da Bibliotheca Nacional; Vol. 38; 220
'estavam na praia uma companhia de castelhanos e quatro de portugueses, cada uma forte de 70 ou 80 homens, e uns 600 ou 700 índios; e que havia dois meses, vieram duas companhias de castelhanos, os quais trouxeram 8 canhões de bronze, atirando 16 libras de ferro, que foram montados no forte de Cabedello. No mesmo forte estavam montados 18 canhões pesados, a saber: aqueles 8 de bronze e 10 de ferro, atirando cada um balas de 10 libras, não sendo, geralmente, o forte guarnecido senão por 30 homens; dentro não existiam outras casas, a não ser a da pólvora, ainda por acabar; a muralha ainda tinha 30 palmos de altura e o parapeito 8; não possuía fossos, e era feito de paliçadas cheias de terra e quadrangular.'

De Laet J.; 1636; *História ou Annaes dos feitos da Companhia Privilegiada das Indias Occidentales desde o seu começo até o fim do anno de 1636*; Rio de Janeiro; Officinas Graphicas da Bibliotheca Nacional; 11-13-60; ix *De Laet*; 1636; 11

'O inimigo havia pouco tempo montara um forte no lado Norte do rio da Paraíba, quase direito na entrada, mas (conforme os nossos estavam avisados) estava em parte aberto, e quase sempre guardado com pouca gente, porque o inimigo mal imaginava uma surpresa e em caso de assalto poderia ser facilmente socorrido pelo forte do Sul ou pela cidade por meio do rio.' x De Laet; 1636; p. 13; 'O Coronel nesse interim aproximando-se do forte Sto. Antônio mandou alguns adiante para reconhecer a posição do inimigo, os quais encontraram um reduto ao redor cheio de paliçadas, estendendo-se uma ao longo da praia até dentro do rio. A tropa atacou intrepidamente a fortificação, mas como não estivesse bem provida de machados e picaretas pouca vantagem teve e retirou-se com a perda de dois homens e, de alguns feridos. A força estando agora toda reunida acampou nessa noite no mato. No dia seguinte de manhã cedo começou o inimigo a atirar violentamente do forte contra os nossos, mas causou pouco dano, porque estavam protegidos pelo mato.' xi De Laet; 1636; p. 60; 'Este forte tinha cinco bons canhões de bronze e 19 de ferro, pólvora, balas, mórões feitos de plantas do país, e além disso farinha de mandioca. Os Portugueses chamavam-no forte de Sto. Antônio e fora construído havia pouco tempo com muita arte e à moda moderna e estava tão perto da angra que não tinha praia junto à base; também o montaram sem olhar às despesas.'

Montanus Arnoldus; 1671; *De Nieuwe en onbekende weereld [...]*; Amsterdam; J. Meurs

Naber S.P. l'Honoré / J.C.M. Warnsinck ed; 1931; *Laerlyck verhael van de verrichtinghen der Geoctroyeerde West-Indische Compagnie in derthien boecken*; The Hague; Werken Linschoten Vereeniging; Vols. 34/35/38/

Nieuhoff Joan; 1942; *Memorável viagem marítima e terrestre ao Brasil*; São Paulo; Liv. Martins; 28-30
'O terceiro forte [Restinga] está situado numa ilha triangular, chamada restinga, não muito distante do anteriormente descrito, apenas um pouco mais para cima do rio. Era reforçado com paliçadas e, nas baterias, havia cinco canhões de bronze e outros tantos de ferro.'

Nieuhoff Johan; 1682; *Gedenkweerdige Brasiliaaense Zee- en Lant-Reize: Behelzende Al het geen op der dezelve is voorgevallen, benefens een bondige beschrijving van gantsch Neerlants Brasil*; Amsterdam; 39 xii
'De vestingh op de Noorder-hoek van de riviere wiert by de

Portugesen St. Antonio genoemt; en was in 't vierkant gesticht, en besloegh een ront eilandtje, dat door eene kreke van het lant afgescheiden was. Het is een bolwerk van het oud vierkant fort, door de Portugesen gemaekt, het welk d'onzen, na de rest door de riviere weghgedreven en afgespeolt was, in de kelen gesloten hebben. Het is daer en boven met een ry palissaden aen d'eene zyde van de riviere, en aen de lantzyde met een stuk van d'oude gracht en kreek, omgeven. De wal vast en stijf, en van binnen met een baterye en zes yseren stukken voorzien. Deze vesting kon uit de stad Parayba een uit de vesting Margareta, aen de Zuider-oever, altijd beschermt worden: waerom de Portugesen die doorgaens ten dele open lieten leggen, en met weinigh volk bezet hielden.'

Schamalkalden Caspar; 1998; *Brasil Holandês Volume I. A Viagem de Caspar Schamalkalden de Amsterdã para Pernambuco no Brasil*; Rio de Janeiro; Editora Index; 108-114
'Sobre a Fortaleza Margaretha. No citado rio Paraíba localizava-se ainda uma fortaleza chamada Santa Catarina, que se encontra em ruínas, por isso o Príncipe Mauricio mandou reconstruí-la e equipa-la com um fosso amplo e profundo e com parapeitos - como sinal de que agora estava submetida a uma potencia estrangeira. Recebeu o nome de sua irmã Margarethen. Do outro lado do rio, direção norte, havia outra fortaleza, chamada Santo Antonio, a qual há tempos o Príncipe [mandou] demolir e destruir para a redução de gastos desnecessários, [mandando] construir apenas uma guarita ou torre de vigia.'

Articles Herckmans Elias; 1879; 'Generale beschrijvinge van de Capitanie Paraíba'; in *Bijdrage en mededelingen van het Historisch genootschap gevestigd te Utrecht*; Vol. II; Utrecht; 318-367

Moreno Diogo de Campo; 1984; 'Relação das Praças Fortes do Brasil 1609'; in *Revista do Instituto Arqueológico Histórico Geográfico de Pernambuco*; Vol. LVII; Recife; 185-246